

Consultatieverslag Engels/MVT

Verslag n.a.v. de tweede consultatiefase

Achtergrond

In maart 2018 zijn 9 ontwikkelteams met daarin leraren en schoolleiders uit het primair en voortgezet onderwijs begonnen met de ontwikkeling van bouwstenen voor de leergebieden Nederlands, Engels/Moderne vreemde talen, Rekenen & Wiskunde, Digitale geletterdheid, Burgerschap, Bewegen & Sport, Kunst & Cultuur, Mens & Maatschappij en Mens & Natuur. Deze bouwstenen vormen de basis voor de herziening van kerndoelen en eindtermen.

De ontwikkelteams werken per leergebied aan een visie, grote opdrachten, en bouwstenen van kennis en vaardigheden. Deze producten worden in vijf ontwikkelsessies door de ontwikkelteams uitgewerkt. Na elke ontwikkelsessie volgt er een consultatieperiode waarin de betrokkenen worden bevroegd om inbreng te leveren op de tussenproducten, zodat de teams op basis daarvan deze verder kunnen aanscherpen en verrijken. In het consultatieverslag wordt u meegenomen in de keuzes die zijn gemaakt in het herzien van deze tussenproducten. Het tweede tussenproduct van de ontwikkelteams, de grote opdrachten, was voor een landelijke consultatie voorgelegd in de consultatieperiode van 5 juni tot 6 juli 2018. U kunt de bijgestelde visie en de bijgestelde grote opdrachten voor het leergebied Engels/mvt lezen op onze website: <https://curriculum.nu/tussenproducten-en-feedback/>.

In dit consultatieverslag worden het verloop van het tweede consultatieproces, de reacties die dit heeft opgeleverd en de manier waarop deze zijn benut om het tweede tussenproduct - de grote opdrachten - aan te passen, beschreven. Meer informatie over de aanpak van het consultatieproces leest u in de bijlage van dit document.

2. Aanpassingen ten behoeve van de grote opdrachten

Dit verslag beschrijft op hoofdlijnen het verloop van de verwerking van de feedback ontvangen in de tweede consultatiefase. Het is bedoeld om inzicht te bieden in de keuzes die het team Engels/MVT heeft gemaakt, en de overwegingen die hierbij beslissend zijn geweest bij het aanscherpen en verder ontwikkelen van de grote opdrachten op basis van de ontvangen feedback.

In deze consultatieronde hebben 786 respondenten gereageerd, individueel of samen met anderen. Het gaat om diverse partijen als de vakvereniging, maatschappelijke organisaties, (universitaire) lerarenopleidingen, onderwijswetenschappers, hbo, mbo; ook zijn er enkele individuele reacties van leerlingen, ouders en leraren. Tevens hebben de drie ontwikkelscholen po (11, 17 en 33 respondenten) en de zes ontwikkelscholen vo (twee, 11, 14, 15, 38, 46, 270 respondenten) hun feedback gestuurd.

Naast het indienen van online feedback hebben verschillende belanghebbenden opnieuw feedbackbijeenkomsten georganiseerd waarbij ontwikkelteamleden zijn uitgenodigd voor uitwisseling en feedback (o.a. Levende Talen, het Meesterschapsteam MVT, Nuffic, Vereniging Classici Nederland, Visiegroep Buurtalen, VVTO netwerk). Daarnaast zijn ontwikkelteamleden een nader gesprek aangegaan met verschillende resonansgroepen zoals praktijkonderwijs en SVO.

Tenslotte heeft het Ontwikkelteam op eigen initiatief een aantal verdiepingsbijeenkomsten georganiseerd met experts op het gebied van literatuuronderwijs, taalbewustzijn/taalstructuren en Engels in het primair onderwijs.

2.1 Algemene feedback

Interne samenhang: toelichting

De ontvangen feedback betrof voor een groot deel de systematiek en de interne samenhang van de grote opdrachten, en hun relatie met de visie. Samenhang, ook tussen de leergebieden, vormde het belangrijkste thema van de derde ontwikkelsessie. De samenhang tussen de grote opdrachten en met de visie is verwoord in een toelichting en gevisualiseerd in een model. Daarin en in de grote opdrachten zelf wordt ook de relatie van het leergebied Engels/MVT met de andere leergebieden verwoord, in het specifiek de leergebieden Nederlands, Burgerschap, Mens&Maatschappij en Kunst&Cultuur.

Interne samenhang: samenvoeging

Om overlappingsen te voorkomen zijn sommige grote opdrachten samengevoegd. Dit is in afstemming met de feedback ontvangen van verschillende stakeholders. Het leergebied Engels/MVT kent nu vijf grote opdrachten, die het accent leggen op respectievelijk communicatie, het inzetten van meertaligheid, het belang van interculturele competentie, de meerwaarde van creatieve taalvormen als literatuur, en taalbewustzijn. Uiteraard dienen deze accenten in samenhang te worden gezien: talen leren is een organisch proces waar alle beschreven aspecten een bijdrage aan leveren. Om die reden is gekozen om geen rangorde in de grote opdrachten te bepalen.

We denken dat alle aspecten die belicht waren in de oorspronkelijke 12 grote opdrachten op een logische manier terugkomen in deze nieuwe set grote opdrachten.

Aandacht voor de verschillende sectoren

In alle grote opdrachten zijn enkele voorbeelden toegevoegd die een indicatie geven van hoe het leerproces kan verlopen. Daarbij is gedacht aan zowel de jonge/beginnende als de gevorderde taalleerder. In de uitwerkingen in bouwstenen zullen de verschillen tussen de fases van het onderwijs worden geconcretiseerd. Tevens is redactioneel gekeken naar de leesbaarheid en het taalgebruik van de teksten.

Differentiatie voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften

Differentiatie en maatwerk zijn voor de talen heel relevant. Differentiatie raakt algemene principes van het onderwijs, en dus in feite alle leergebieden. Het raakt tevens didactische keuzes, professionalisering van leraren, organisatie van het onderwijs. Dat is iets waarvoor scholen de verantwoordelijkheid dienen te dragen. Het Ontwikkelteam pleit uiteraard voor aandacht voor differentiatie en maatwerk. We denken dat de formulering van de aangepaste Grote Opdrachten voldoende ruimte biedt daarvoor in de vertaling naar lesprogramma's.

Ook denken we dat de grote opdrachten generieker gemaakt kunnen worden voor de vertaling naar specifieke onderwijsbehoeften zoals gebarentaal.

Europees Referentiekader

Het Ontwikkelteam heeft vanaf de eerste ontwikkelsessie het Europees Referentiekader (ERK) als kader genomen, in de geactualiseerde versie van 2017. Ook de verzameling van descriptor van taalbeheersing voor jonge leerders wordt grondig geanalyseerd. De verwijzing naar het ERK is in de aangepaste grote opdrachten aangescherpt waar nodig en zinvol. Indicaties over minimum te behalen niveaus bij de verschillende talen en sectoren vallen echter buiten het bereik van de grote opdrachten. De bouwstenen zullen aanknopingspunten bieden om die niveaus in een vervolgstadium vast te stellen.

De belevingswereld van de leerling

De inhouden van talenonderwijs dienen enerzijds dichtbij de belevingswereld van de leerling te zijn, anderzijds de horizon van de leerling vanuit die belevingswereld te verbreden. Dit komt zowel in de grote opdracht Grensoverstijgende communicatie als in de Grote Opdracht Creatieve taalvormen aan de orde. Daarmee wordt recht gedaan aan de feedback van leraren en lerarenopleiders hierover.

Begripsverheldering

Aan de grote opdrachten is een woordenlijst toegevoegd om de belangrijkste begrippen te verhelderen die in de grote opdracht worden gebruikt, zoals tekst en lingua franca - vroeger beide een grote opdracht, nu begrippen die in verschillende grote opdrachten terugkomen. Waar zinvol zijn de definities afgestemd met de leergebieden Nederlands en Kunst & Cultuur: bijvoorbeeld voor tekst, literatuur, cultuur en meertaligheid. Ter vergroting van de leesbaarheid zijn sommige definities ook in de teksten van de grote opdrachten opgenomen.

2.2 Specifieke opmerkingen per grote opdracht

Naast algemene opmerkingen, zijn ook reacties binnengekomen over de inhoud van de specifieke Grote Opdrachten. In deze paragraaf beschrijven we naar welke aanpassingen deze toe geleid hebben.

Grote opdracht: Grensoverstijgende communicatie

Vanuit diverse maatschappelijke organisaties, vakverenigingen, lerarenopleidingen en het hoger beroepsonderwijs is gepleit voor samenvoeging van verschillende Grote Opdrachten. In de grote opdracht Communicatie, Afstemming op doel en publiek, Talen en technologie, Tekst en Internationalisering werd grote overlap ervaren. Daarom is ervoor gekozen deze grote opdrachten samen te voegen in de grote opdracht Grensoverstijgende communicatie.

Binnen deze grote opdracht ligt het accent op de ontwikkeling van taalvaardigheden. Afstemming op doel, publiek en medium is voorwaardelijk voor het slagen van communicatie, waarbij Engels of soms een andere taal kan worden ingezet als communicatiemiddel (lingua franca) tussen sprekers met verschillende moedertalen. De digitale technologie versnelt en verbreedt de internationale communicatie en beïnvloedt taalconventies en taalgebruik. Internationalisering is een manier om vorm te geven aan communicatie over de grens en leerlingen te laten oriënteren op de nationale en internationale arbeidsmarkt.

Grote opdracht: Interculturele competentie: talen zijn dragers van cultuur

Deze grote opdracht is nader uitgewerkt en voorzien van enkele voorbeelden. Het accent ligt op het interculturele aspect van communicatie. Ook hier neemt de Lingua franca (Engels of een andere taal) een plek als middel om de interculturele dialoog te faciliteren tussen sprekers die elkaars moedertaal niet beheersen.

Doordat de leerling zijn horizon verbreedt en zich in andere culturen verdiept, ontwikkelt de leerling zich tot Europese en wereldburger in de globaliserende samenleving, wat een link is met het leergebied Burgerschap.

Grote opdracht: Taalbewustzijn maakt van leerlingen gerichte gebruikers van talen

De oorspronkelijke grote opdracht Taalbewustzijn en Taalstructuur zijn samengevoegd, waarbij taalstructuur onderdeel is van taalbewustzijn. Taalbewustzijn is nader uitgewerkt als ondersteuning voor het taalleerproces. Hier, en in de grote opdracht Creatieve taalvormen, krijgen de taal specifieke inhoud een zichtbare plek, zoals gepleit door onder andere lerarenopleiders en wetenschappelijke organisaties. Er is gepoogd het nut, de relevantie en de bruikbaarheid voor alle onderwijsniveaus in deze grote opdracht te verhelderen. Dit zal nader worden uitgewerkt in de bouwstenen. De term Focus on Form is geschrapt uit de formulering om verwarring over de term, en daarmee een te grote focus op vormcorrectheid, te voorkomen.

Grote opdracht: Creatieve taalvormen verruimen je wereld en helpen een nieuwe taal te leren

De grote opdracht Tekst en literatuur en Creatief taalgebruik, die nog niet waren uitgewerkt, zijn hierin samengevoegd. Literatuur is namelijk een vorm van creatief taalgebruik. Er is voor gekozen om literatuur onderdeel te laten zijn van creatieve taalvormen om deze grote opdracht relevant en bruikbaar te maken voor alle onderwijssectoren en -niveaus. Literatuur wordt daarbinnen expliciet besproken, mede in het licht van de ontvangen feedback over het belang van literatuuronderwijs, dat het Ontwikkelteam volledig omarmt.

De relevantie van het beleven en het produceren van creatieve taalvormen is voor alle onderwijssectoren benadrukt. Dit zal nader worden geconcretiseerd in de bouwstenen die voor literatuuronderwijs en voor creatief taalgebruik apart zullen worden ontwikkeld.

Grote opdracht: Meertaligheid helpt bij het leren en gebruiken van talen

In navolging van de feedback van verschillende stakeholders is erkenning van de relevantie van de meertalige kennis van de leerling, en het belang ervan bij de verwerving van een nieuwe taal uitgewerkt in deze grote opdracht. De erkenning van de meertaligheid van de leerling is essentieel voor identiteitsontwikkeling en schoolsucces, voor de ontwikkeling van het Nederlands en voor het leren van andere talen. Ook is hier het belang van de samenhang tussen talen en het taaloverstijgend werken opgenomen. Onder meertaligheid verstaan we hier zowel de talen aanwezig in een bepaalde context (zoals de klas), omgeving of gebied, als de competentie om het eigen meertalige repertoire functioneel in te zetten voor de communicatie in, of het leren van een andere taal. Dit laatste wordt in het ERK aangegeven als *plurilingual competence*. In deze GO is de relevantie ervan voor alle sectoren van het onderwijs aangegeven.

3. Input niet verwerkt

Een deel van de feedback is niet, of niet helemaal verwerkt.

Dat is bijvoorbeeld het geval voor uitspraken over minimale ERK-(streef)niveaus voor Engels aan het eind van het primair onderwijs, alsmede uitspraken over eindniveaus en einddoelen gekoppeld aan het ERK, ook ten behoeve van de verbetering van de aansluiting tussen verschillende onderwijsniveaus.

De grote opdrachten zijn echter gericht op de kerninhouden van het leergebied in termen van aanbod, en niet bedoeld voor het vastleggen van beheersingsniveaus. De uitwerkingen in de bouwstenen zullen aanzet geven voor het vaststellen ervan in een vervolgfase.

Een belangenvereniging pleit voor het leren van twee vreemde talen naast de eerste taal. Wij denken het belang van meertaligheid al vanaf het schrijven van de visie op het leergebied voldoende helder te hebben gemaakt, en ook in de Grote Opdrachten. De aanbevelingen van de Europese Unie en de ambitie van de Onderwijsraad worden zowel in de visie als in de grote opdrachten vermeld. Die kunnen echter niet worden vertaald naar een verplichting voor alle leerlingen. Bovendien beperken de grote opdrachten zich tot aanbod. Alle leerlingen wordt de mogelijkheid geboden om naast Engels minimaal nog een vreemde taal te leren. Voor sommige leerlingen is dat het Nederlands.

Een aantal stakeholders heeft gevraagd om een visie op toetsing en examinering. Deze valt echter buiten de werkopdracht aan het Ontwikkelteam. Parallel aan het ontwikkelen van de grote opdrachten en bouwstenen vindt een verkenning toetsing en examinering plaats, waarmee in kaart wordt gebracht wat de betekenis van de curriculumherziening is voor toetsing en examinering.

Door verschillende maatschappelijke organisaties is gepleit voor meer samenhang tussen de leergebieden Engels/MVT en Burgerschap omdat het leren van een moderne vreemde taal bijdraagt aan de burgerschapsvorming van alle leerlingen. Hoewel we het belang van Europees- en wereldburgerschap onderkennen, is niet gekozen voor een afzonderlijke GO Europees en wereldburgerschap maar voor afstemming van de GO Interculturele competentie met Burgerschap (zie hierboven).

Allerlei opmerkingen die de vreemdetalendidactiek betreffen, zoals het gebruik van de doeltaal of hoe digitale technologie in de les in te zetten, vallen buiten de scope van de Grote Opdrachten en konden om die reden niet worden verwerkt.

3.1 Input en/of feedback meenemen naar de vervolgfase

Enkele reacties waren niet direct relevant voor het formuleren van de grote opdrachten, maar wel voor de ontwikkeling van de bouwstenen van kennis en vaardigheden die voor de verschillende bouwen zullen worden uitgewerkt.

Dit betreft bijvoorbeeld opmerkingen over de aansluiting tussen de verschillende onderwijsniveaus (en bouwen). Een aanzet daartoe zal in de bouwstenen worden gegeven. In de bouwstenen wordt namelijk ingegaan op kennis en vaardigheden in verschillende fases van het onderwijs. Het zal dan onder andere duidelijk worden dat niet alle taalvaardigheden en talen voor elk beroeps- en onderwijstype even relevant zijn.

Een belangenorganisatie en het bedrijfsleven pleiten voor aandacht voor talen in het beroep. Ook hiervoor zijn de bouwstenen een geschikte plek.

Hetzelfde geldt voor het pleidooi van lerarenopleiders om het houden van presentaties apart te benoemen. Dit hoort bij mondelinge productieve taalvaardigheden, die een plek zullen krijgen in de bouwstenen.

Bijlage 1. Consultatieproces

Algemene aanpak consultatieproces

De consultatie heeft verschillende doelen. Het eerste doel is het inhoudelijk verrijken van de tussenproducten. De ontwikkelteams kunnen immers niet alleen de bouwstenen formuleren. Zij hebben de deskundigheid en ervaringen van de rest van het onderwijs- en maatschappelijke veld hierin nodig. Het tweede doel is de herkenbaarheid van de eindopbrengst voor leraren te bevorderen. De ontwikkelscholen hebben hierin een belangrijke rol. Leraren zijn immers de beoogde gebruikers. Tenslotte hebben veel betrokkenen een belang bij de inhoud van de eindopbrengst of spelen ze een rol in de realisatie van het uiteindelijke curriculum; het is belangrijk dat zij in deze fase al hun inbreng kunnen geven.

Bij de start van de consultatieperiode is het tussenproduct van alle ontwikkelteams met bijbehorende consultatievragen breed gedeeld met ontwikkelscholen en andere betrokkenen in het onderwijsveld. De betrokkenen konden feedback aanreiken via een online feedbackformulier. Daarnaast zijn de leraren en schoolleiders uit de ontwikkelteams uitgenodigd bij verschillende bijeenkomsten die door diverse partijen zijn georganiseerd, om daar met aanwezigen in gesprek te gaan over de tussenproducten. De organisatoren van de bijeenkomsten konden daarna schriftelijke feedback aanleveren via de online feedbackformulieren. In een aantal gevallen waren er ook bijeenkomsten die meer gericht waren op het ophalen van input voor de komende ontwikkelsessie.

Binnengekomen reacties in de tweede consultatieperiode

De tweede consultatieperiode liep van dinsdag 5 juni tot en met vrijdag 6 juli. Ontwikkelteam Mens en Maatschappij heeft geen grote opdrachten als tussenproduct opgeleverd en dus ook geen feedback gevraagd, maar heeft reacties gevraagd op een aantal vragen als *input* voor het formuleren van grote opdrachten. Hier hebben 25 organisaties dan wel individuen aan meegewerkt.

Voor de overige leergebieden zijn er 490 feedbackformulieren ingevuld. Deels zijn dit persoonlijke reacties, maar er zijn ook formulieren ingevuld namens organisaties of naar aanleiding van bijeenkomsten. In totaal waren er 8.255 betrokkenen bij de feedbackreacties. In de feedback zijn o.a. vakverenigingen, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven vertegenwoordigd. Ook de ontwikkelscholen hebben gereageerd op de tussenproducten door middel van de feedbackformulieren. De ontwikkelscholen hadden de opdracht om hun inbreng te baseren op de feedback van het lerarenteam op hun school, van ouders, van leerlingen en waar mogelijk het aansluitend onderwijs en maatschappelijke organisaties rondom de school. De specifieke aantallen feedbackreacties zijn per leergebied als volgt:

Leergebieden	Nederlands	Rekenen/ Wiskunde	Engels/MVT	Burgerschap	Dig. Geletterdheid	Bewegen en sport	Kunst en Cultuur	Mens en Maatschappij	Mens en Natuur
Het aantal reacties via de website	64	52	50	91	51	53	51	*	78

*Ontwikkelteam Mens en Maatschappij heeft geen grote opdrachten als tussenproduct opgeleverd en dus ook geen feedbackreacties via de website opgehaald, maar heeft input gevraagd via bijeenkomsten op een aantal vragen. Het gaat om 25 reacties voor dit leergebied.

Bent u benieuwd naar de binnengekomen reacties? Deze kunt u vinden op <https://curriculum.nu/tussenproducten-en-feedback/>. Scroll op de pagina naar beneden, klik op Grote Opdrachten en kies dan het leergebied waarvan u de feedback wilt lezen.

Analyse van input en feedback

De leden van het ontwikkelteam hebben de reacties op een gestructureerde manier uitgewerkt. Het ontwikkelteam heeft de binnengekomen antwoorden geclusterd in thema's en geanalyseerd op grote lijnen in die reacties. Vervolgens zijn de reacties door de ontwikkelteamleden individueel en als team gewaardeerd. Op basis van de teamwaardering en bijbehorende argumentatie hebben de leden van het ontwikkelteam vastgesteld (i) welke input en feedback in de grote opdrachten wordt verwerkt, (ii) welke input en feedback niet in de grote opdrachten wordt verwerkt en (iii) welke feedback naar de volgende fase wordt meegenomen.